

MARKSİZİM VE

GELECEK

GELECEK

YAZ 1998

Gene Küreselleşme Üzerine/Sadun AREN
Komünist Manifesto'ya Saygı/ Sadun AREN
Marks ve Engels'i Anarken.../ Taner TİMUR

Komünist Manifesto'daki Sınıf ve Parti Özdeşliğinden Başlayarak Marksizmin

Gelişme Aşamaları/ Kenan SOMER

Komünist Manifesto'yu İşçilerle Okuma Deneyimi Üzerine Düşünceler/Emel ASLAN

Marksizmin İnsanın Dönüşümü Görüşü/ Carl SHAMES

Devrimi Yeniden Silahlandırmak:

Zor Zamanlar İçin Kuramın Görevleri/ Richard LEVINS

"Burjuvalar ve Proleterler" Kapitalist İktidar, Ulus-Devlet ve Dünya İktisadı/ John MILIOS

Komünist Parti Manifestosu'nda Mülkiyet Sorunu/ Georg FÜLBERTH

Marksist Olmak Ne Demek/ Cem EROĞUL

Marksizm Nasıl Tartışılmalı/ Özlem ÖZGÜR

Karl Marks'ın Dönüşü/ John CASSIDY

Kapitalizmin Yarattığı İki Olgu: Marksizm ve Polisiye Roman/ Ahmet ÜMİT

Postmodernizme (İsrarla) Hayır/ Emrah GÖKER

Bin Yıl Eşiğinde Marksizm ve Türkiye Solu / Ömür SEZGİN

Sosyalizmin Yeni Yolu Üzerine / Mehmet Kök ÖZALTINLI

3
YENİ

MARKSİZM VE GELECEK

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü	Gelecek Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti. Adına Alpaslan BAYRAMGİL
Genel Yayın Yönetmeni	Kenan SOMER
Genel Yayın Sekreteri	Ülkü ORBAY
Yazışma Adresi	Necatibey Cad. Hanımeli Sk. No: 29/6 Yenişehir - ANKARA
Abone İçin Hesap No	Alpaslan Bayramgil Ziraat Bankası Yenişehir Şubesi - ANKARA 0471 0003 0003 0354 355
Yayına Hazırlık ve Dizgi	Selim ÇAMALAN
Basım Yeri	Başkent Klîşe Matbaacılık Bayındır Sk. 30/E Kızılay - ANKARA (0.312) 431 54 90
İstanbul İrtibat Bürosu	Küçükparmakkapı Sk. 44/8 Beyoğlu (0212) 293 49 28 - 29
Basım Tarihi	Haziran 1998, Sayı: 14
Fiyatı	750.000 T.L.
Üç ayda bir yayınlanır	

TÜSTAV

İ Ç İ N D E K İ L E R

	5
Gene Küreselleşme Üzerine / Sadun AREN	
	10
Komünist Manifesto'ya Saygı / Sadun AREN	
	16
Marks ve Engels'i Anarken... / Taner TİMUR	
	24
Komünist Manifesto'daki Sınıf ve Parti Özdeşliğinden Başlayarak Marksizmin Gelişme Aşamaları / Kenan SOMER	
	34
Komünist Manifesto'nun Yazılışının 150. Yılında Küba'da da Bir Konferans Düzenlendi	
	38
Komünist Manifesto'yu İşçilerle Okuma Deneyimi Üzerine Düşünceler / Emel ASLAN	
	44
Marksizmin İnsanın Dönüşümü Görüşü / Carl SHAMES Çev. Elif BİLGİN	
	50
Devrimi Yeniden Silahlandırmak: Zor Zamanlar İçin Kuramın Görevleri Richard LEVINS Çev. Seçil DEREN	
	63
"Burjuvalar ve Proleterler" Kapitalist İktidar, Ulus-Devlet ve Dünya İktisadı / John MILIOS Çev. Özgür GÖKMEN	
	69
"Komünist Parti Manifestosu"nda Mülkiyet Sorunu / Georg FÜLBERTH Çev. Mehmet OKYAYUZ	
	81
Marksist Olmak Ne Demek / Cem EROĞUL	
	92
Marksizm Nasıl Tartışılmalı? / Özlem ÖZGÜR	
	104
Karl Marx'ın Dönüşü / John CASSIDY Çev. Neşet KOCABIYIKOĞLU	
	117
Kapitalizmin Yarattığı İki Olgu / Marksizm ve Polisiye Roman / Ahmet ÜMİT	
	123
Postmodernizme (Israrla) Hayır / Emrah GÖKER	
	148
Bin Yıl Eşiğinde Marksizm ve Türkiye Solu / Ömür SEZGİN	
	152
Sosyalizmin Yeni Yolu Üzerine / Mehmet Kök ÖZALTINLI	

"BURJUVALAR VE PROLETERLER" KAPİTALİST İKTİDAR, ULUS-DEVLET VE DÜNYA İKTİSADI

John MILIOS¹

Çeviren: Özgür GÖKMEN

1. Manifesto'nun kuramsal geçerliliği

Komünist Manifesto ile ilgilenirken bu metnin, ilk yayımlanışından tamı tamına 150 yıl sonra, yorumsamacı (hermeneutic) ve ideolojik gücünü korumasına neden olan şeyin ne olduğunu kavramak gerekir. Bu sorunun cevabı, sınıf mücadeleleri tarihinin ortaya çıkardığı ve tarihsel biricik yapısal niteliklerle sınıf iktidarı ve sınıf sömürü sistemine dönüştüğü şekliyle, *kapitalist üretim tarzının* tipik özelliklerinin bir çözümlemesini oluşturduğu gerçeği ölçüsünde, onun *bilimsel niteliğinde* bulunacaktır. *Manifesto*'nun bu bilimsel niteliği, kendisini "özgürlük" ve "insan hakları" rejimi olarak sunan toplumsal yapının gerçek kimliğini ortaya çıkarma yetisi, onu aynı zamanda işçi sınıfının, yani kapitalist iktidara ve sömürüye maruz kalanların, elinde ideolojik bir silaha dönüştürür.

Manifesto, sınıf zıddiyeti unsurunu, kapitalist toplumun iki temel sınıfının, kapitalistlerin ve ücretli işçilerin, birbiriyle çatışan çıkarlarını gösterir. Bunun da ötesinde, toplumun birbiriyle mücadele eden sınıfları arasındaki birliği, toplumsal-sınıf iktidarı terimleriyle, toplumun birliğini ve tutarlığını kavrar:

1 *Thesis*, a *Quarterly Journal of Marxist Analysis*, dergisi editörü, Siyasal İktisat Profesörü, Beşeri Bilimler, Toplumsal Bilimler ve Hukuk Bölümü, Atina Teknik Üniversitesi, Pontou 26, 14563 Kifissia, Atina, Yunanistan. e-posta: jmilios@prometheus.hol.gr.

Faks: ++30 1 7721 618, Telefon: ++ 30 1 8000 150.

Tüm alıntılar, *Communist Manifesto*'nun Penguin Classics tarafından 1967'de yayımlanan İngilizce baskısından yapılmıştır. (Türkçe çeviride, Tektaş Ağaoglu çevirisi kullanılmıştır. Karl Marx, Friedrich Engels, *Manifesto*, çev. T. Ağaoglu, Öncü Kitabevi, İstanbul 1970, çn.)

İktidar, (eşit ve özgür) yurttaşlarla ilişkili olarak, 'egemenin hakkı'nı, ya da 'devletin iktidan'ını değil, sınıf tahakkümünün özgül bir biçimini oluşturur. İktidar, her zaman sınıf-iktidandır; bir sınıfın (ya da sınıflar koalisyonunun), egemen sınıfın, diğeri, yani toplumun tahakküm altına alınmış sınıfları üzerindeki iktidandır. Baskın toplumsal yapılar temelinde dengesini sağlayan bu iktidar, sınıf zıddiyeti içinde, sınıfların birbiriyle mücadeleleri içinde yeniden üretilir. Toplumun özgül birliği, bu yüzden, sınıf mücadelesi içinde temin edilen, özgül sınıf iktidan birliğinden ayrılamaz.

Böylece, *Manifesto* tarafından sunulan Marksist sınıf kuramı, *sınıf mücadelesi içinde bir sınıf iktidan* oluşturur. Sınıflar, bu yüzden, tam anlamıyla sınıf mücadelesi alanında tanımlanırlar. [Sınıflar] sınıf mücadelesini önceden var kılmazlar ve bunun bir sonucu olarak, bir diğerinden ayrı olarak tanımlanamazlar; ancak, bir sınıfı diğeriyle çatışma haline sokan zıddiyetin toplumsal ilişkileri dolayımında tanımlanabilirler. Bu, sınıfların temelde "bireylerin oluşturduğu gruplar" olarak değil, toplumsal ilişkiler ve pratikler olarak algılanması gerektiği anlamına gelir. "Sermaye (...) toplumsal bir güçtür. (...) sermayenin koşulu ücretli emektir." (s. 56-59).

Manifesto, kendi zamanının tikel kapitalist toplumuna değil, kendiliğinden kapitalist ilişkinin yapısal niteliklerine, kapitalist üretim tarzına atıfta bulunur. Diğer bir deyişle Marx ve Engels, toplumsal ilişkilerin 1) kapitalizmin, her kapitalist toplumun, genel olarak kapitalist sınıf tahakkümünün biricik niteliğini içeren ve bunu sınıf tahakkümünün diğer biçimlerinin birbirlerinin yerini tutan unsurlarından (ve birbirlerinin yerini tutan toplumsal örgütlenmeden) ayırdeden; 2) üzerinde çalışılan her özgül (kapitalist) toplumun tikel evriminden bağımsız olarak, sınıf tahakkümünün kapitalist sisteminin sabit, "değiştirilmesi imkansız" çekirdeğini oluşturan unsurlar üzerinde yoğunlaşırlar. [*Manifesto*] bu yüzden kapitalizmin geçmiş, kullanılmaz hale gelmiş bir biçiminin çözümlenmesi değildir; *çağdaş kapitalizmi* incelemek için güçlü bir analitik araç oluşturur.

Aynı kuramsal çözümlenme, elbette, daha bütünlüklü bir biçimde, diğer klasik Marksist metinlerde, özellikle de, Marx'ın *Kapital*'inde bulunabilir. Bununla birlikte, *Komünist Manifesto*'nun özel değeri, Marksist kuramın iki temel ilkesini bize kısa bir şekilde öğretmesidir:

- a) *asla sınıf mücadelesini unutmamalıyız;*
- b) *asla kapitalist devleti unutmamalıyız.*

Başka bir şekilde ifade edildiği gibi, kapitalist iktidar ilişkilerini sadece iktisadi doğası çerçevesinde değil; ama, iktisadi, siyasal ve ideolojik yapıların birliği olarak ele almalıyız; siyasal iktidarın özgül bir biçimiyle örülmüş iktisadi sömürünün özgül bir biçimi ve ideolojik biçimlerin özgül bir türünün tahakkümü olarak.²

Bu makalenin izleyen bölümünde, genellikle sınıf mücadelesini ve ulus-devletleri dışarıda bırakarak, tek taraflı, ekonomist bir şekilde, bütünleşmiş iktisadi bir yapı olarak ele alınan dünya pazarı sorununa odaklanan yukarıda belirtilen tezi açıklayacağım.

2. "Küresel" iktisat, sınıf mücadelesi, sınıf iktidarı ve devlet

Kapitalist dünya pazarının oluşumu yeni bir olgu değildir. Kapitalist üretim tarzının üstünlüğüyle yakından ilgili bir gelişmedir.

Bugünlerde 'küresel' iktisat ve uluslararası mücadele hakkında söylenenlerin Marx ve Engels tarafından 150 yıl önce belagatla belirtildiğini açıkça göstermek için, *Manifesto*'dan bu konuya dair kısmen uzun bir bölüm alıntılacağım:

Burjuvazi dünya pazarını sömürerek, her ülkede üretim ve tüketime kozmopolit bir nitelik kazandırmıştır. Gericilerin onca hayıflanmalarına aldırmadan, o zamana kadar üzerinde durduğu ulusal zemini sanayinin ayağının altından çekip almıştır. Bütün eskiden kalma ulusal sanayiler yıkılmıştır, ya da her gün yıkılıyor. Bunların yerini, kurulması bütün medeni uluslar için artık bir hayat memat meselesi olan, eskiden olduğu gibi yerli hammadeleri değil, kıyı bucak köşelerden getirilen hammaddeleri işleyen ve çıkardıkları ürünler de yalnız ülke içinde değil, yeryüzünün dört köşesinde tüketilen yeni sanayiler alıyor. Ülkenin kendi çıkardığı ürünlerle karşılanan eski ihtiyaçlar yerine, ancak uzak diyarların ve iklimlerin ürünleriyle karşılanabilen yeni ihtiyaçlar doğuyor. Eski yerel ve ulusal içine kapalılık ve kendine yeterliliğin yerini çok yönlü ilişkiler, bütün ulusların evrensel (karşılıklı) bağımlılığı alıyor. (...) Bütün üretim

² Her durumda, (...) içinde en gizli sırı, tüm toplumsal yapının gizli temelini bulduğumuz, üretim koşulları sahiplerinin doğrudan üreticilerle olan dolaysız ilişkileri ve bu yüzden, aynı zamanda, egemenlik ve bağımlılık arasındaki ilişkinin siyasal biçimidir. (Karl Marx, *Capital*, Penguin 1991, s. 927).

araçlarının hızla gelişmesi ve ulaşımın alabildiğine kolaylaşması sayesinde burjuvazi, bütün ulusları hatta en barbar olanları dahi, medeniyet alanı içine çeker. Meta ürünlerinin ucuzluğuyla bütün Çin setlerini topa tutup yerle bir eder, barbarların laf dinlemez yabancı düşmanlığına yelkeleri suya indirir. Bütün ulusları yeryüzünden silinip gitme tehdidi altında, burjuva üretim tarzını kabule, kendisinin medeniyet dediği şeye kabule zorlar; yani onları burjuva olmaya zorlar. Tek kelimeyle, kendi suretinde bir dünya yaratır. (s. 45-46)

Marx ve Engels'in tanımladığı gibi bu 'tek (burjuva) dünya'sının, ya da bugün birçok entelektüelin ve basının adlandırdığı gibi 'küresel iktisat'ın inşası, uluslararası mücadelenin her ülkenin işçilerini ve burjuvalarını ortak çıkarlarla ('ulusal iktisat'ın çıkarlarıyla) bağladığı anlamına mı geliyor? Yoksa, kapitalist iktidarın ve kapitalist üretim tarzının, ancak küresel bir ölçekte ve böylece bir yanda bir 'dünya proletaryası', öte yanda bir 'dünya burjuvazisi' yaratarak, varolabileceğini mi ifade ediyor? *Manifesto* her iki yaklaşımın da yanlış olduğu konusunda bir şüphe bırakmaz; ne tüm dünyada burjuvazi tarafından desteklenen ilki, ne de, her devrimci emek hareketinin uluslararası bir merkezin komutlarını izlemesi gerektiğini öne süren ikincisi doğrudur.

Her iki yaklaşım da sınıf mücadelesini gizler: İlki bunu (sınıf mücadelesinin) varlığını beceriksizce inkar ederek yapar. İkinciyse (sınıf mücadelesini) (dünya) iktisadına indirgeyerek, kapitalist sınıf iktidarının burjuva devletinde siyasal olarak yoğunlaştığını inkar ederek ve böylelikle, devrimci Sol'un stratejik hedefinin 'proletaryanın siyasal iktidarı ele geçirmesi' (s. 58) olduğunu inkar ederek yapar.

Komünist Manifesto, açık bir şekilde, her iki yaklaşımı da delillerle çürütür: 'Özde değilse de biçimde, proletaryanın burjuvaziyle mücadelesi başlangıçta *ulus çapında bir mücadeledir*. Her ülkenin proletaryası, muhakkak ki, önce kendi burjuvazisiyle hesaplaşmak zorundadır. Proletaryanın gelişmesinin en genel aşamalarını anlatırken halihazır toplum içinde üstü az ya da çok kapalı olarak süregiden iç savaşı belli bir noktaya kadar izledik; o noktada bu savaş tam bir devrime dönüşür ve burjuvazinin zorla alaşağı edilmesi proletaryanın hakimiyetinin temellerini atar. (...) *Proletarya* her şeyden önce siyasal üstünlüğü ele geçirmek, ulusun önde gelen sınıfı olmak, *kendisini ulus yerine kaim etmek* zorunda olduğu için, bu bakımdan, kelimenin burjuva anlamında olmamakla birlikte, zaten ulusaldır. (...) Bir kişinin bir başkası

tarafından sömürülmesine son verildiği ölçüde, bir ulusun bir başka ulus tarafından sömürülmesine de son verilmiş olacaktır. Ulus içindeki sınıflar arasında çatışma ortadan kalktığı ölçüde, bir ulusun bir diğer ulusa duyduğu düşmanlık da sona erecektir. (...) Siyasal iktidar, aslında, bir sınıfın diğer sınıfı baskı altında tutmak için örgütlediği güçtür. Eğer proletarya, burjuvaziyle mücadelesi sırasında, koşulların baskısı altında kendisini bir sınıf olarak örgütlemeye zorlanırsa, eğer bir devrim yaparak kendisini hakim sınıf kılarırsa ve hakim sınıf olarak zora başvurup eski üretim koşullarını ortadan kaldırırsa, o zaman bu koşullarla birlikte sınıf çatışmalarının ve genel olarak sınıfların varlığının nedenlerini de ortadan kaldırmış olacak ve böylelikle kendi sınıf üstünlüğüne de son vermiş olacaktır.' (s. 55, 65-66, 69)

Aynı düşünce çizgisinde, Lenin onyıllar sonra 'her devrimin temel sorunu'nun 'devlet iktidarı sorunu' olduğunu belirtti. (9 Nisan 1917)³ Ve devlet iktidarı sorununun üstünü örtmek için dünya iktisadı hakkında konuşanlara atıfta şunları yazdı: 'Ne ülkelerin sınırları, ne de aslında devletin kendisi üzerinde düşünmek istiyorlar. Bu 1894 ve 1902 yıllarının eski 'ekonomizm'ine benzeyen 'emperyalist ekonomizm'in bir türüdür. Devlet hakkında (ve böylece sınırlarının belirleyiciliği hakkında da!) konuşmak yerine, (...) kasten, devlete dair tüm sorunların ortadan kaybolmasına yol açacak ölçüde belirsiz ifadeler seçiyorlar!' (Temmuz 1916)⁴ 'Küresel iktisat', farklı kapitalist toplumsal biçimlerin (kapitalist ulus-devletlerin) dünya pazarında, Lenin'in 'emperyalist zincir' olarak tanımladığı şeyi oluşturan, eklemelenmesidir.

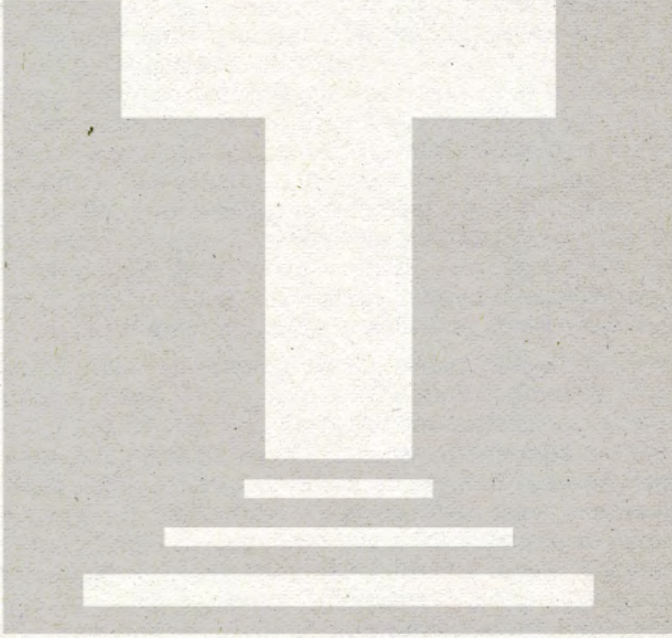
Kapitalist sınıf iktidarı, yalnız (ya da temelde) iktisadi bir ilişki kurmaz, tüm toplumsal katmanlara (örneklere) atıfta bulunur. Kapitalist üretim tarzında, kapitalist devletin tikel yapısı böylelikle oluşur. Bunun sonucunda, kapitalist sınıf, *siyasal gücü*, devletin en yüksek siyasal birimlerinde buldukları için değil; kapitalist toplumlarda siyasal unsurun *yapısı*, ve özellikle de *kapitalist devletin yapısı* (hiyerarşik-bürokratik örgülenişi, Kanun hükmüne dayanan 'sınıfsız' işlevi, vb.) *tüm kapitalist sınıf tahakkümünün korunmasını ve yeniden üretilmesini sağladığı* ve buna denk düştüğü için, ellerinde bulundururlar: 'Sizin fikirleriniz dahi sizin burjuva üretim ve burjuva mülkiyet koşullarınızın bir ürünüdür sadece; hukuk biliminiz de, kendi sınıfınızın herkese yasa kılınan iradesinden başka bir şey değildir. Öyle bir irade ki, esas niteliğini ve yönünü sınıfınızın ekonomik varoluş koşulları belirler. (s. 62-63)

³ *Lenin-Ausgewählte-Werke* Vol. 2, s. 45, Dietz Verlag, Berlin 1970.

⁴ *Lenin-Werke*, Vol. 22, s. 328-29, Dietz Verlag, Berlin 1972.

İşte bu nedenle, işçi sınıfının sınıf iktidarı, ancak (işçi sınıfının) sınıf saldırısı burjuva devletini yıktıktan sonra kurulabilir. Marx ve Engels'in *'Manifesto'*nun 1872 Almanca Baskısına Önsöz'de belirttiği gibi: "İşçi sınıfı devlet makinasına hazırdan el koyup onu kendi amaçları için kullanamaz." (s. 8)

Komünist Manifesto'nun berraklığı, onu devrimci emek hareketi için güçlü bir ideolojik silah kılar.

TÜSTAV